

רבי ברוך ויסבקר

ראש ישיבת בית מתתיהו

5134507

סימן ק'

בחייב ישיבה בסוכה ופטור מצטער

אות א': מביא מחלוקת המחבר וחרמ"א. למחבר סוכה שמצטער בה לאחר התשמישים כגון שינה פסולה רק לשינה. ואילו לרמ"א פסולה לכל, ויסודו מדברי המרדכי. חרמ"א פוסל לכל התשמישים רק אם עשאה לכתחילה באופן שמצטער לדבר אחד, וטעם החילוק צ"ע. גם המחבר מחלק בין עושה לכתחילה באופן שמצטער לבין אם בא הצער אחרי עשיית הסוכה. ומקשה למחבר כיון שפוסל רק לדבר שמצטער, א"כ מה נפק"מ בדבר, הרי כל שמצטער פטור. רוצה לתרץ דכוונת המחבר שאם עשאה לכתחילה במקום שמצטער אין פטור, כיון שהכנים עצמו למצב של מצטער, ולכן חייב לשבת בסוכה אע"פ שמצטער. דוחה שאין זו משמעות דברי המחבר. אות ב': מביא שיסוד המחלוקת היא בדברי המרדכי דס"ל שצריך שתהיה הסוכה ראויה לכל התשמישים. והחכם צבי הבין שהפסול הוא מדין תשבו בעין תדורו. וחולק על המרדכי דהפטור בעין תדורו הוא רק במעשה הישיבה של הגברא בסוכה ולא בדיני פסלות הסוכה עצמה. בחכם צבי יש משמעות סותרת אם הוא מורה שצריך לעשות מקום סוכה לכל התשמישים אלא שאין צריך שיהיו בסוכה אחת. או דס"ל שיכול לעשות סוכה אחת לתשמיש אחד בלבד ובשר לתשמיש זה. מביא דברי הגר"א שהביא ראיות לדעת המרדכי וחרמ"א מפסולים בסוכה שהם ביסודם פסול של דיוור רק לאחר התשמישים ואעפ"כ הסוכה הפסולה ואינה ראויה לכל התשמישים. ומבאר את ראיות הגר"א. יסוד הביאור בדברי הגר"א שהוא מביא פסולים בסוכה לאחר התשמישים אשר הפסול בו מצד הדיוור בדירה, ואעפ"כ הסוכה פסולה לכל התשמישים. אות ג': כמתבאר, הגר"א הביא ראיה ממה שמינו שסוכה שאינה ראויה לדיוור אחד מהתשמישים היא אינה ראויה לכל התשמישים ודימה דין זה לסוכה שישי בה פטור של מצטער מדבר אחד, שלא יוכלו לצאת בסוכה גם שאר דברים שאין בהם צער. ומביא לחלק בין פטור של אינה לדירה לבין פטור מצטער. א. בדין שמצטער מדבר אחד אינו יוצא בכל, נאמר הפטור רק אם עשאה לכתחילה במקום שמצטער. ובדינים של אינה ראויה לדירה לדבר אחד פסולה לכל אפי' אם נעשית אח"כ אינה רואיה. מצאנו עוד חילוקים דבמצטער הפטור רק אם בביתו לא מצטער אבל אם מצטער גם בביתו אינו פטור. ובפסול דיוור לא יהיה חילוק בזה. ומצאנו עוד דין במג"א דאם היה יכול למנוע את הצער ולא מנע אין פטור של מצטער. ובודאי נראה דבדינים שהביא הגר"א בפסול דיוור לא יהיה חילוק בזה. ומכל הני נראה ברור לחלק דפטור מצטער הוא פטור בגברא מחייב בסוכה ולא דיני פסול בסוכה. משא"כ במקום שיש פסול של דיוור בסוכה. ואשר לפי"ז צ"ע איך דימה הגר"א דינים אלו להרדי. אות ד': מביא מדברי החת"ס שמתחלק בין פטור מצטער שבא הצער אחרי שקבע את סוכתו לבין מצטער בעצם בניית הסוכה. ומבאר בדברי החת"ס שהצער לילך מביתו לסוכה לא חשיב לחיות צער פטור כי הסוכה היא ביתו ולכן לא חשיב שקיום חליבתו סוכה היא בצער. לומד מדברי החת"ס שנוסף לחייב לעשות את תשמישי הדיוור בחג בסוכה, יש חייב קודם לקבוע את מקום דירתו בסוכה, וכותב שזה ביאור דברי רבי אליעזר שצריך לישב בסוכה אחת כל שבעה. ועפ"י מביא מרבי אליעזר מקור לסברת המרדכי שאם הגברא לא קבע את קביעותו בסוכה כדיו, לכן לא יצא ידי חובתו גם בדברים שעשה בסוכה כראוי. אות ה': מביא ראיות מהראשונים וקדמונים ליסוד שישי לקבוע את דירתו כל שבעה בסוכה וזאת נוסף לחייב של קיום כל מעשה של שימוש

דירה דחינו אכילה שתיה או שינה בסוכה. אלוט ו: מבאר דברי המרדכי שצריך שתהיה הסוכה ראויה לכל התשמישים דדין זה הוא מהחיוב לקבוע את קום דירתו בסוכה. ובלא שקבע את מקום דירתו בסוכה לא יוצא ידי חוב קיום ישיבת סוכה. מסתפק לפי"ז אם מספיק שיחיה במקום ראוי לכל התשמישים או שצריך שיוכל לקבוע למעשה את כל התשמישים בסוכה, ותולה בזה מחלוקת החכ"צ והמג"א. מבאר שאין הפסול בסוכה ובדירת הסוכה אלא בחיוב קביעות הגברא לקבוע את דירתו בסוכה. ולפי"ז מסתפק אם למרדכי יועיל שהגברא יקבע קביעות לכל עניני הדיוור בסוכה בשתי סוכות, שתהיה כל אחת ראויה לתשמישים אחרים. אלוט ז: מבאר בזה החילוק בין שעשה לכתחילה סוכה שראויה לכל ואח"כ נתקלקלה דיוצא בה. לבין כשעשה לכתחילה סוכה שאינה ראויה לכל. דכיון שענין הראויה לכל צריך כדי לקבוע את דירתו בחג בסוכה לכן תליא בתחילת עשייתו שהיא קביעת דירתו. מקשה אמאי בנתקלקלה אח"כ לא חשיב כמו שנסתרה סוכתו ואין לו מקום קביעות. ומתריך ומחדש דתליא בדעת בני אדם אם סובלים שלומן מועט יהיה ביתם הקבוע אינו ראוי לחלק מהתשמישים. מביא ראיה לחילוק זה בחילוקי דינים בהולכי דרכים. אלוט ח: מבאר מחלוקת המרדכי והחכ"צ. דלשניהם צריך לקבוע כל עניני דירתו בחג בסוכה. אלא דהמרדכי ס"ל דשימושי הדירה בסוכה מעכבים זה את זה. ואילו החכ"צ ס"ל שהחיוב לקבוע דירה לאכילה אינו קשור לחיוב לקבוע דירה לשינה ולכן אינם מעכבים זה את זה ואפשר דהמרדכי מודה שיכול לעשות קביעותו בשתי סוכות, אולם אם לא יעשה קביעות אחת אזי חסר בכל דין הקביעות. (ולא יוצא ידי חובתו בדוגמת הדין של רבי אליעזר בירצא מסוכתו ולא יוצא ידי חובתו למפרע). והחכ"צ מוכיח מהא דיכול לעשות קביעותו בשתי סוכות דחיוב קביעת שימושי דירתו נפרדים לכל ענין בפני עצמו, ואינם מעכבים זה את זה. אלוט ט: למתבאר מבאר את ראיות הגר"א שדימה הדינים של סוכה שאינה ראויה לדיוור והפסול בסוכה עצמה, לדין המרדכי שהסרוך רק בקיום של הגברא מפני מצטער. ומבאר דהגר"א מביא ראיה רק למחלוקת המרדכי והחכ"צ אם לראות את כל תשמישי הדיוור בסוכה כדין אחד של דירה בסוכה, והוא דעת המרדכי או שכל תשמיש דירה יש לו דין בפני עצמו ואינם פוסלים זה את זה. ואומר שהגר"א מודה שיש חילוקי דינים בין שני הפסולים, והראיה רק לענין שנתבאר. אלוט י: מבאר החידוש במש"כ המחבר דאסור לו לעשות סוכה במקום שמצטער משינה. ומבאר שמחדש דאע"פ שקבע דירתו בסוכה לאכילה ואעפ"כ לא חשיב שקבע את דירתו בסוכה לשינה ולכן אין לו פטור של מצטער לגבי שינה. ונפק"מ בזה א. שצריך לעשות סוכה לשינה, ב. אם אין לו סוכה אחרת, מכיון שלא קבע דירה בסוכה לצורך שינה לכן צריך לישון בסוכה שעשה אע"פ שהוא מצטער.

והנה בדברי הרמ"א מובן מה השמיענו בחילוק בין מי שעושה את סוכתו לכתחילה במקום שיש צער השינה, לבין מי שעשה במקום ראוי ואח"כ בא הצער. דהרמ"א איירי בסוכה שאין בה צער באכילה ואפשר לאכול בה. אלא שלענין שינה יש בה מפריע הגורם לצער. ולענין לצאת בסוכה זו באכילה כתב הרמ"א את החילוק הזה. דאם עשה לכתחילה את הסוכה במקום שיש צער לשינה הרי שלא יוכל לצאת בסוכה זו אפילו באכילה ואע"ג שבאכילה אין צער, דכיון שלכתחילה אין הסוכה ראויה לשינה לכן היא פסולה לכל תשמישי הסוכה. אבל אם לכתחילה

א. המחבר בסי' תר"מ ס"ד כתב דמצטער פטור מן הסוכה. איזהו מצטער זה שאינו יכול לישון בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים וכו', ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשו שם הסוכה, אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחילה במקום הריח או הרוח לומר מצטער אני.

וברמ"א כתב על דבריו ואם עשאה מתחילה במקום שמצטער באכילה או בשתיה או בשינה וכו', אינו יוצא באותה סוכה כלל אפילו בדברים שלא מצטער בהם ולא היא כעין דירה שיכול לעשות שם כל צרכיו, ומקור דינו של הרמ"א הוא המרדכי בפרק הישן.

דאין משמעות דברי המחבר לחייב אותו לישון אע"פ שהוא מצטער, שהרי כתב שאין לו לעשות סוכתו במקום שמצטער, ומבואר שלא דיבר על החיוב אחרי שבדיעבד עשה שלא כדין, אלא רק כתב שאסור לעשות ומשמע שאם עבר ועשה יהיה באמת פטור מהסוכה מדין מצטער. וזה כאמור צ"ע אמאי איצטריך לאשמעין, שהרי פשוט הוא שצריך לעשות את סוכתו באופן שהוא יוכל לקיים את חיובו.

ב. החכם צבי בסי' צ"ד השיג על המרדכי וכתב דהדין דבעינן כעין תדורו לא נאמר בהלכות הסוכה שצריך שתהיה ראויה כעין הדירה. אלא על צורת קיום הישיבה וההשתמשות. והוסיף עוד וכתב דאם עושה שתי סוכות האחת לאכילה והאחת לשינה, ואותה של אכילה לא ראויה לשינה אעפ"כ יצא בה ידי חובת אכילה. ובלשון זה משמע שהחכם צבי מודה שצריך שיעשה מקום ראוי לאכילה וגם מקום ראוי לשינה אלא דס"ל שיוכל לעשות אותם בשני מקומות נפרדים. אולם המשך דברי החכ"צ מוכיחים דס"ל שאפילו אם עושה סוכה אחת בלבד ואותה סוכה ראויה לאכילה ואינה ראויה לשינה בכל זאת יוצא בה ידי חובת אכילה, וא"כ צ"ע מדוע אמר החכ"צ בתחילה שיכול לעשות שתי סוכות אחת לאכילה ואחת לשינה.

בביאור הגר"א הביא ראיה לדברי המרדכי משלש מקומות. א. מסוכה שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו. וכוונת הראיה היא מהא דסוכה פחותה מ' פסולה מפני שצריך שתהיה מחזקת ראשו ורובו וגם שלחנו. והרי הצורך בשולחן הוא רק לאכילה ואילו לצורך השינה אין צריך שיהיה שלחן, ואעפ"כ סוכה שאין בה ז' על ז' פסולה גם לשינה. והוכיח מזה הגר"א שאע"פ שהגר"עוהא בסוכה הוא רק לענין הדיוור בה לאכילה, אעפ"כ יש בזה לגרוע גם לשאר עניני השימוש בסוכה ולכן אין יוצאים בה גם את ענין השינה.

ודברי הגר"א יקבלו משמעות יותר אם נאמר כדברי הגרעק"א שחידש בדעת הר"יף דסוכה קטנה שהיא ו' על ו' הסמוכה לסוכה גדולה והשלחו בגדולה, בכה"ג כשרה הסוכה הקטנה

היתה הסוכה ראויה לכל התשמישים ורק אח"כ נעשה הגורם לצער בשינה, אזי אפשר לצאת ידי אכילה בסוכה זו. כיון שלאכילה היא ראויה, וכאמור חידוש הדין ברור, אלא שצריך להבין את סברת החילוק. דכיון שבעינן שתהיה הסוכה ראויה לכל התשמישים, א"כ היה בדין שלא יוכל לצאת באכילה בסוכה זו כיון שבזמן האכילה הסוכה לא ראויה לשינה, וצ"ב מה המעליותא בזה שבתחילה עשה את הסוכה במקום שהיתה ראויה לכל התשמישים.

אלא בדברי המחבר שג"כ חילק בין סוכה שעשה בתחילה במקום הראוי לתשמיש

ובין סוכה שלכתחילה לא ראויה צ"ע. שהרי בדבריו נראה שלא פסק כהמרדכי שמסתימת דבריו משמע שהוא סובר שהצער בסוכה פטור את הישיבה בסוכה רק באותו דבר שמצטער בו. ולכן מש"כ המחבר דמצטער פטור קאי בפטור רק על דבר שמצטער בו. דהיינו אם בסוכה מצטער באכילה הרי שהוא לא יוצא בסוכה זו מאכילה. ולפי"ז צ"ב מה השמיענו המחבר במה שכתב דאין לו לעשות סוכתו במקום שמצטער ולומר מצטער אני. שהרי אם יעשה את הסוכה במקום שמצטער מתשמיש מסוים, הרי לא יוכל לקיים בסוכה זו את חיובו בתשמיש זה, וא"כ הרי פשוט הוא שאסור להביא את עצמו לידי פטור, ואם עשה סוכתו במקום שמצטער בה בכל שימוש וכי איצטריך לאשמעין שלא יעשה כך ופטור עצמו לגמרי מלישב בסוכה. ולמתבאר שדין זה פשוט לכן צ"ע מה החידוש בזה שכתב שאסור לו לעשות את סוכתו במקום שהוא אינו יכול לקיים את אחד מהתשמישים המחויבים לעשותם בסוכה.

בסי' תר"מ ס"ג על דברי הרמ"א שמקין דם חייב בסוכה הביא המג"א אחד הטעמים שכתב בהג"א, דכיון שהיה יוכל להקין קודם סוכות, לכן אם הקין בסוכות לא נפטר משום מצטער. ומבואר בדעת המג"א שהמכניס עצמו למצב של מצטער אין לו פטור של מצטער, ולפי"ז היה מקום לומר שזהו החידוש הכתוב במחבר, וכוונתו לומר דאם עשה את הסוכה במקום שמצטער הרי הוא חייב בסוכה. אלא דאין הדין שכתב המג"א מוסכם עיי"ש בט"ז שחולק. ועוד

הגר"א ראייה גם מפחותה מעשרה צ"ב, דמה דבעינן עשרה הוא דין מחיצה ושיעור, ואינו פסול בדין הדירה שבו וכ"כ שם הגר"ז.

ראייה שלישית הביא מסוכה שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות שפסולה. והראיה בזה היא שאע"פ שלאכילה אין צורך בכרים וכסתות וא"כ הסוכה ראויה לאכילה ואעפ"כ הסוכה פסולה. וצ"ל שהטעם לפסול מאכילה הוא כיון שאינה ראויה לשינה. ומוכח מזה שצריך שתהיה הסוכה ראויה לכל השימושים.

ג. נתבאר באות א' דדינא דהמרדכי דסוכה שאינה ראויה לשינה אינו יוצא בה אפילו באכילה ואע"פ שראויה לאכילה, אלא דהנ"מ אם עשאה בתחילה במקום שלא ראויה לשינה. אבל אם בתחילה היתה ראויה ורק אח"כ נתקלקל ואינה ראויה לשינה, בכה"ג הו"א הסוכה ראויה לצאת ידי אכילה. ואמנם עדיין לא בארנו החילוק אולם הא מיהא מוכח מזה שאין פסול בסוכה בעצמותה בזה שאינה ראויה לשינה, דאם היתה הסוכה פסולה לא היה מקום לחלק בין עשאה בתחילה בהכשר לבין עשאה בתחילה בפסול. והנה בדינים שהביא הגר"א הוו דברים הפוסלים את הסוכה ואין דין ושם סוכה עליה. וביותר מצינו באינה יכולה לקבל כרים וכסתות דאין למקום זה שם מקום דירה לפסול סוכה שתחתיה, דסוכה תחת הסוכה והעליונה אינה יכולה לקבל כרים וכסתות התחתונה כשירה, כיון שהעליונה אין לה שם של מקום דיור. וכן סוכה שאין בה ז' על ז', ודאי שהסוכה פסולה בעצמותה, ואפילו אם תחילת דין הפסול מצד חסרון הדיור ולא פסלות בסוכה עצמה, אולם ודאי שהפסלות שבדיור פוסל את המקום מלהיות לסוכה. ולכן ודאי שבכל הפסולים שהביא הגר"א לא יהיה חילוק בין אם נעשה הפסול בתחילת בניה של הסוכה, או אם נעשה הפסול אחרי שנבנתה הסוכה בהכשר.

ואשר לפי"ז צ"ע איך דימה הגר"א פסולים אלו לפסול של מצטער. והרי במצטער מדויק ברמ"א וכן הוא להדיא בהגהות אשר"י שאם נעשתה הסוכה אח"כ לא ראויה לשינה אין בזה לפסול אותה סוכה מלאכול בה, ומוכח להדיא שאין

לאכילה כיון שהשלחן נמצא בסוכה גדולה, לכן אין חשש שמא ימשך אחרי שלחנו ויהיה מחוץ לסוכה. ומוכח מזה שאין בגוף הסוכה דין שיעור של ז' על ז' אלא תליא באופן הדיור הצריך לאכילה. ולפי"ז מבוארת ביותר ראית הגר"א, דכמו סוכה של ז' על ז' יכולה להיות כשירה לאכילה אם יש לו שלחן לאכול בסוכה גדולה סמוכה. ומוכח שכאשר סוכה של ז' על ז' ראויה לאכילה כדן הרי גם סוכה של ששה טפחים כשירה, א"כ כל סוכה של ז' על ז' ראויה לשינה וא"כ אמאי בעינן שתהיה ז' על ז' לצורך שינה. אלא ע"כ מה שאינה ראויה לאכילה הוא הפוסל אותה לשינה, וזה דימה הגר"א לדברי המרדכי. (ונכל לומר בסגנון אחר, דלרעק"א סוכה של ז' על ז' הסמוכה לגדולה ושלחנו בגדולה ראויה לשינה. ואע"פ שלענין השינה אין משמעות ששלחנו בגדולה, אלא ע"כ דבעינן שתהיה הסוכה ראויה לתשמיש אכילה כדי לקיים בה תשמיש של שינה).

ובדברי הגר"א יש הוכחה דלא כהתכ"צ שיכול לעשות שתי סוכות אחת לאכילה ואחרת לשינה. דאם כן, הרי הסוכה העשויה לשינה אינה צריכה להיות ראויה לדירת אכילה וא"כ אמאי בעינן שתהא מחזקת שולחנו.

ראייה שניה הביא הגר"א מפחותה מעשרה והוצין יורדין לתוך עשרה. וגם בענין זה כוונת הגר"א להוכיח שאע"פ שהגרעיותא הוא רק לענין השתמשות בסוכה לדיור אכילה. שהרי לצורך שינה אין ההוצין היורדים מפריעים, ואעפ"כ הסוכה נחשבת לאינה ראויה גם לשינה. ונוסיף לביאור הדברים לפי מש"כ בחידושי הגר"ז בהלכות סוכה שכתב שהדין הוצין יורדים לתוך עשרה הוא חסרון שאין הסוכה ראויה לדירה, ואין החסרון בשיעור הסוכה ובשיעור המחיצות. ואשר לפי"ז מתבאר היטב מש"כ הגר"א, דלענין הדין שבעינן שתהיה ראויה לדירה היה מקום לחלק דתליא לצורך מה הדירה. דדירה דהוצין יורדים לתוך עשרה אינה ראויה לדיור לאכילה אבל לדיור של שינה היא ראויה, וכיון שהפסול הוא בדיור בדירה לכן היה מקום לומר שאין בה פסול לדירה בתורת שינה. והוכיח מזה הגר"ז דהפסול דירה לאכילה פוסל את הסוכה גם לצורך שינה. (ומש"כ

לבית ואז שם ביתו, ולא כהמשתבשים שאינם מחויבים לבנות להם סוכה במקום אחר שאין שם דירתו, ע"כ.

והנה החת"ס הביא שיש משתבשים שסוברים שאין מחויב לבנות סוכה במקום אחר שאין שם דירתו. ומתחילת הדברים בחת"ס היה אפשר לומר שרצונו לחדש שאע"פ שזו טירחה בשבילו לבנות סוכה, אעפ"כ חייב לבנות, ואין פטור של מצטער בגלל הטירחה לבנות סוכה, וטעם לזה כתב, דכיון שגם מביתו יש רגילות לעבור לדירה אחרת ואע"פ שיש בזה צער. ולכן הצער לעבוד לדירה לא הוי שלא כדרך דירתו. אולם בדברי המשתבשים משמע שלא הטירחה בבניית הסוכה היא הנותנת טעם לדעתם לפטור מהסוכה. אלא תלו את סברתם לפטור כיון שאין הסוכה במקום הבית שלהם. ונראה שרצונו לומר בזה שהדיורים בסוכה הוא באי נוחות ובצער אם אינם סמוכים לביתו. ולפי"ז נוסף למה שחדש החת"ס שאין פטור בזה שבניית הסוכה היא טירחה לו, עוד חידש שאע"פ שהסוכה רחוקה מביתו והדירה בה הוי צער בשבילו, בכ"ז חייב בסוכה, והדברים צ"ב.

ונראה דהיסוד שאומר החת"ס הוא שהחייב להיות בתג בסוכה הוא חייב לעבור מדירתו לקבוע את מקומו בסוכה. דהנה יש בסוכות החייב לעשות כל תשמיש של דירה בסוכתו ולא בביתו, אולם מלבד זה יש קודם לעשיית המעשים דין כללי, והוא לעבור בסוכות דירה, דהיינו להחליף את מקום המגורים שלו לסוכה. והחת"ס קאי לגבי חייב זה. ובתחילה דבריו כתב שאין לפטור מהחייב לקבוע לעצמו את הסוכה לדירה בגלל הטורח שבדבר, כיון שזהו כעין תדורו, זהו נוהג העולם לעבור מדירה לדירה, ואע"פ שיש בזה טורח. אחר כך הוסיף ואמר ואז שם ביתו. דהיינו כיון שהחייב בסוכות הוא לעקור את דירתו ולקבוע אותה בסוכה לכן ההשתמשות בסוכה בתג לא נמדדת אם נוח לו לצאת לסעודה מביתו לסוכה, שהרי הסוכה היא ביתו, ולא ביתו הקבוע בכל השנה. ולכן אין בזה כל נפק"מ אם הדיור בסוכה אינו נוח כלפי ביתו. שהרי הסוכה היא ביתו. וזו תשובה למשתבשים שסוברים שפטורים

פסול בסוכה עצמה. וא"כ י"ל דדוקא בפסולים שדיבר הגר"א שיש בהם דין פוסל שפוסל את הסוכה בעצמותה פסול כזה פוסל ממילא את הסוכה לכל תשמישיה, משא"כ בפסול של מצטער שאין הסוכה נפסלת, ושם סוכה עליה, ואפילו יוצא בה אם עשאה לכתחילה בהכשר, מנלן דגם בכה"ג יש בדין לפסול את הסוכה לכל תשמישיה וראיות הגר"א צ"ע.

ונראה עוד דיש חילוק נוסף בין הפסולים שהביא בביאור הגר"א לבין פסול בסוכה משום מצטער. דמבואר ברמ"א שהפטור של מצטער הוא רק אם ע"י שיצא מהסוכה הוא ינצל מהצער, ומשמע מזה שאם גם בביתו יהיה הצער הרי שהוא חייב בסוכה אע"פ שמצטער. והמתבאר שמצב הצער אינו פוסל את הדיור בסוכה אלא רק פטר את האדם לצאת מביתו להיות בסוכה. ואם כן חלוק ביסודו דין פטור של מצטער מדין הפסולים משום שאין דיור בסוכה, ולפי"ז לכאורה יש לחלק ולומר שאם יש פסול בדירה להיות דירה לסוכה אזי אפילו אם הפוסל לדיור הוא רק משימוש אחד כמו משינה, בכל זאת פסולה הסוכה לכל תשמישיה, כיון שהסוכה פסולה לאחד התשמישים. אולם בדין מצטער, כיון שגם לדבר שמצטער אין הסוכה פסולה בעצמותה שהרי יש אופנים שהסוכה כשירה אפילו למי שמצטער כגון אם גם בבית מצטער, וכמוש"נ. וכן הבאנו בתחילת דברנו דברי המג"א דס"ל דאם הכניס עצמו למצב של מצטער הוא אינו נפטר מהסוכה וחייב לקיים במצטער. ומכל הני מוכח שהדיור בסוכה לא נפסל במצטער, ואשר לפי"ז י"ל דלכן אין דין המצטער מדבר אחד פוסל את הסוכה משאר התשמישים. ואשר לפי"ז צ"ע הראיות שהביא הגר"א.

ד. ברמ"א שם כתב מי שכבו לו הנרות בסוכה בשבת ויש לו נר בביתו, מותר לצאת מן הסוכה כדי לאכול במקום הנר ואין צריך לילך לסוכת חבירו שיש שם נר אם יש טורח גדול בדבר. ובהגהת החת"ס סופר מובא שכתב על זה דהיינו אם כבו הנרות בשעת אכילה, אבל פשיטא אפילו מי שאין לו מקום בחצירו לבנות לו סוכה שצריך להמציא לו מקום לבנות סוכה ואז שם ביתו, כדרך שגם כל השנה רגילים לפנות מבית

בסוכה שלא בקביעות של דירה, יש בזה סיבה שלא יצא ידי חובתו, וכמו שמצאנו בדברי רבי אליעזר וכמש"נ.

ז. ונראה דיסוד הדברים יש להוכיח מדברי הראשונים והקדמונים. וראשית נראה להביא מדברי המהרי"ל להוכיח מש"כ בדעת רבי אליעזר שהפוסל במה שיוצא מהסוכה הוא בזה שלא קבע את מקום קביעותו בסוכה לשבעת ימי החג. דהנה במהרי"ל בהלכות סוכה הביא שהקשה לפני מהרי"ל איך אדם רשאי לדברי רבי אליעזר לאכול בסוכת חבירו ומניח את שלו. ותירץ דשמהא דאמרינן ביטל מצוה ראשונה דוקא במי שיש לו שתי סוכות. וביאור דבריו, דאם יש לו שתי סוכות שלו ויושב בשניה בתורת קביעות דירתו, בזה הוא ביטל את קביעות הסוכה הראשונה. משא"כ באוכל בסוכת חבירו, הוא לא ביטל בזה את דירתו בסוכתו שלו שזו היא דירתו הקבועה בסוכות, ואכילתו אצל חבירו היא ארעית - ולפיכך גם אליבא דר"א אם יש לו מקום דירה לשבעה בסוכה אחת, אזי יכול לאכול עראי בסוכת חבירו.

ובמהרי"ל שם מוכח ג"כ היסוד שאמרנו דגם רבנן מודים שצריך לקבוע את דירתו בסוכה. (וחולקים על ר"א רק בזה שלא צריך שתהיה הקביעות בסוכה אחת לכל החג). דכתב שם האוכל עם חבירו בחג יכול לקיים ג"כ מצות סוכתו לאכול בה כזית. ולכאורה צ"ע מה חידוש בדבר הרי הוא אוכל בסוכה כשירה. אלא מוכח דס"ל שכדי לצאת ידי אכילה בסוכה צריך לקבוע את דירתו בסוכה ולאכול מתוך קביעות דירתו. ולכן היה מקום לומר שכדי לצאת חובת אכילה צריך לאכול דוקא בסוכה שקבע אותה להיות דירתו, אבל במתארח בסוכת חבירו לא יצא שאין כאן קביעות ישיבתו בסוכה. ולזה חידש המהרי"ל דקביעות אכילה זו מספיק להיחשב שאוכל בדירתו בסוכה.

ועוד עוררנו לדברי תוס' בעירובין דמתפרשים היטב לדברנו. דאיתא התם, עושה אדם את חבירו דופן, כדי שיאכל וישתה וישן. ובגמ' שם העמידה את הברייתא אליבא דרבי מאיר דפוסל סוכה שעשה אותה מאדם או מבהמה, וכיון

לישב בסוכה אם היא רחוקה מביתו. ולכן היסוד האחד שאומר החת"ס דהיינו שצריך לקבוע את מקום דירתו בסוכה, בזה חידש החת"ס את שני הדברים. ומבוארים הדברים במש"כ החת"ס "ואז שם ביתו".

החת"ס העמיד את דבריו על דברי הרמ"א במי שכבו לו הנרות בסוכה, ועל זה כתב דאחרי שקבע לעצמו את דירתו בסוכה, ובסוכה זו שהיא עכשיו דירתו כבו הנרות, הרי בכה"ג יש פטור שאינו צריך לטרוח וללכת למקום אחר, שהרי זה הוא ביתו בסוכות, ובביתו שבסוכות כבו הנרות. ואינו דומה לטירחה לבוא מביתו לסוכה אם סוכתו רחוקה מביתו, כמתבאר, כיון שהסוכה היא ביתו.

הנה למדנו בדברי החת"ס שיש דין לקבוע את סוכתו להיות ביתו בסוכות, וממילא דיני המצטער ללכת לסוכה נמדדים ממקום ביתו שבסוכות. ולעיקרו של היסוד שדיני הישיבה בסוכה אינה רק כלפי המעשים הבודדים של כל סעודה ושינה לעשות אותם בסוכה, אלא יש ענין לקבוע את מקום דיורו בסוכה, יש להביא סמך לזה מדברי רבי אליעזר (סוכה כז:) דאין יוצאין מסוכה לסוכה וס"ל שהיוצא מסוכה לסוכה בטל מצותה של הראשונה. ויליף לה מדכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, עשה סוכה הראויה לשבעה. וחזו"נ שלמד דבעשה סוכה נלמד מהכתוב שיש חיוב לקביעת הדיור שלו שיהיה קבוע הדיור באותה סוכה שבעת ימים כי זהו מקום דירתו בסוכות. ואשר לפי"ז י"ל דחכמים שחולקים מודים שצריך לקבוע שהסוכה תהיה דירתו. אלא שהם רק חולקים בזה שסוברים שאין צריך לקבוע שדירתו תהיה כל שבעה בסוכה אחת.

והנה ממה שדימינו הדין לדברי רבי אליעזר יש ללמוד את מקור הסברא שאמר המרדכי שלא יוצא ידי חובתו. דהנה בדעת רבי אליעזר מצאנו שאע"פ שהסוכה עצמה היא סוכה כשירה, אעפ"כ כיון שהגברא לא קיים קביעותו בסוכה כראוי, לכן לא יצא למפרע אע"פ שהסוכה כשירה היתה ואכל בה כראוי. ומכאן מקור לדברי המרדכי שאע"פ שאין פסול בסוכה עצמה, אעפ"כ אם ישב

כך בדברי התוס' אלא דנראה דבתוס' עצמו דחוק להעמיד בכה"ג, אלא דברי התוס' מתפרשים כמוש"כ הקרן אורה דכל שעושה רק לאכול סגי בסוכה לפי שעה. אולם לפימשי"נ הרי הדין שכתב השפ"א קיים מהטעם דאין פסול במחיצה שאינה ראויה לשבעה, אלא דבעינן שתהיה הסוכה ראויה לקבוע לאדם את מקומו לכל ימי החג (אמנם קצת צ"ע, דבתוס' שם דימה גם ענין מחיצה לשעה לענין תחומין ושם הרי לכאורה רק דין בקביעות המחיצה, וי"ל).

עוד סמך לדברינו יש להביא מהא דבשאלות (וזאת הברכה קס"ט) כתב מצוה לעשות סוכה ולישב בה. ועמד הנצי"ב עמ"ש"כ שמצוה לעשות סוכה, ועיי"ש שכתב דיש חילוק בין הכנה שהתורה מזכירה להכין, לבין הכנה שצריך לעשות בתורת היכי תימצי לקיום אבל לא מוזכר בתורה. ועדיין לשון המצוה לא מבואר בזה, וגם בשאלות לא הזכיר ענין זה בשאר המצוות שהנצי"ב מביא שם שההכנה כתובה בתורה.

והנה באבני נזר כתב שיש מצוה לעשות סוכה ולדבריו אתי שפיר. אמנם רבים לא הסכימו עם מוש"כ. ולדברנו יש לבאר, דהמצוה לא קאי על בניית הסוכה אלא על קביעת דירתו בסוכה. דכיון שיש חיוב לעקור את דירתו ולעשות את הסוכה לדירתו לכן המצוה אינה רק בזה שאוכל בחג בסוכה, אלא צריך לעבור מדירתו ולקבוע מקום דירה חדש, ולפי"ז ההכנה למקום הדירה היא חלק מהמצוה. ולפי"ז ההכנה שהוא עושה קודם הסוכות שהוא עובר לסוכתו אינה רק הכנה של היכי תימצי שיהיה לו למעשה סוכה, אלא ההכנה בזה הוא מחלקי המצוה להעביר את דירתו לסוכה, והכנה זו צריכה להיעשות לפני הסוכות, ולכן חשובה הכנה זאת להיות מחלקי המצוה, ולא דמי להכנה של קונה לולב. ולכן כתב בשאלות דמצוה לעשות סוכה דעשיית מקום הדירה בסוכה היא מצוה, ועוד כתב דחייב לישב בסוכה, שזה הקיום למעשה.

עוד העירוני לדברי הרמב"ם בפ"ז מסוכה. דבהלכה ה' כתב הרמב"ם כיצד היא מצות הישיבה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא

דפסול לכן אין איסור לעשות את האדם לדופן בשבת וכ"ש ביו"ט. והקשה רש"י דהא תניא כדי שיאכל וישתה וישן, משמע דמיתכשרא בדופן העשוי מאדם וכתב רש"י דהוה מצי למיפרך אלא דפריך עלה טובא. אולם בתוס' שם ד"ה רבי מאיר דקפסל הוסיפו להקשות דבגמ' פריך עלה דלרבנן מותר רק להוסיף, והכא הוה עשיית אהל לכתחילה. ומוכח דהסוכה כשירה ע"י דופן האדם. ובתוס' שם תירצו, דלרבי מאיר דפסול לז' ימי סוכה אם המחיצה אינה יכולה לעמוד כל שבעה לדידיה מחיצה שאינה ראויה לשבעה אע"פ שמכשרת חשיבא רק כתוספת וכן במחיצה בכה"ג בסוכה שעשאה כדי שיאכל וישתה וישן והוה מחיצה לפי שעה, עיי"ש.

והמבואר בדברי התוס' דס"ל דרבי מאיר פסול במחיצה שאינה ראויה לשבעה דחוקא לז' ימי החג, אבל להיות הסוכה כשירה לפי שעה אינו פסול. וכן כתב שם להדיא בקרן אורה. ולכאורה צ"ע מה המקור והסברא לחלק בהכי, דאם נפסלת הסוכה באינה ראויה לשבעה, איך אפשר לאכול לפי שעה. ויעוי' שם בשפת אמת שכתב גם הוא דמדברי התוס' משמע דר"מ אינו פסול לאכול לפי שעה אלא שתמה דהא תנן בסתמא פסולה.

ולמתבאר נראה ליישב היטב. דתוס' ס"ל דמה דבעינן סוכה הראויה לשבעה וילפינן לה מקרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, אינו גילוי מילתא על מציאות הסוכה, אלא הוה דין של קביעות דירה לשבעת ימים, שצריך שתהיה הסוכה ראויה לקביעות לכל החג.

ולפי"ז ס"ל לתוס' דהפסול בזה נאמר דוקא לענין החיוב לקבוע את דירתו בסוכה, אבל כאשר יש לו קביעות בסוכה ורוצה לאכול אכילה לפי שעה בסוכה אחרת, אין בזה פסול אם הסוכה לא ראויה לשבעה. ודומה למה שכתב המהר"ל בדעת רבי אליעזר. אלא דבתוס' החידוש טפי דאפילו בדין שבסוכה עצמה אמרינן הכי. והנה לפי"ז אפשר דלתוס' כשעושה סוכה ביום השני יהיה סגי לכתחילה לעשות סוכה ראויה לקבוע בה את ישיבתו. ועי' בשפת אמת שם שרצה לפרש

המרדכי שצריך שתהיה הסוכה ראויה לאכילה לשניה ולשניה, וכן לבאר את החילוק בדבריו בין סוכה שנעשתה לכתחילה ראויה לכל ורק אח"כ נעשתה לא ראויה לאחד התשמישים, ובין סוכה שלכתחילה נעשתה באופן שאינה ראויה לכל. דהנה נתבאר שחייב אדם לקבוע את מקומו בסוכה לשבעת ימי החג בסוכה. וכן הבאנו בדעת רבי אליעזר שחייב לקבוע את מקום דירתו כל שבעת ימים בסוכה אחת. ואם יצא מסוכתו לא קיים את מצות אכילתו בסוכה. ועל דרך זו מתבארים דברי המרדכי דאמנם לא קי"ל כרבי אליעזר שצריך לקבוע את דירתו לכל החג בסוכה אחת אבל ס"ל דגם לדין צריך לקבוע בסוכה את מקום דירתו הגמור ואע"פ שאינו מנוע מלאכול בסוכה אחרת וכן אינו מנוע להחליף את מקומו מסוכה זו לסוכה אחרת, אבל הא מיהא בעי שיהיה קובע את דירתו בשלימות בסוכה. ובדין זה אומר המרדכי שאם עשה סוכה שמצטער שם בשניה, א"כ הוא לא קבע את כל עניני דירתו בסוכה, וכיון שחסר בקביעות דירתו כולה בסוכה לכן אפילו אם אוכל שם הוא לא יוצא בה ידי אכילה. (והבאנו למעלה שמדברי ר"א המקור שלא יוצא).

ובגדרי הדין שצריך לקבוע את הסוכה להיות דירתו גם לאכילה וגם לשניה יש לדון, האם צריך לקבוע למעשה שיקיים באותה סוכה גם אכילה וגם שניה באותו יום, או דילמא דסגי שיהיה ראוי לקיים בסוכה את כל ההשתמשויות. שהנה לא מצאנו במרדכי שיהיה חסרון אם למעשה לא ישן בסוכה. דאם קבע לאכול אצל חבירו ולישון בסוכה אחרת לא מצאנו שיהיה בזה חסרון. דכיון דאנן אל פוסקים כרבי אליעזר שצריך להיות דירתו בכל שבעת ימי החג בסוכה אחת, לכן גם ליום אחד לא צריך להשאר באותה סוכה. ולמתבאר נראה שמה שהצריך המרדכי שתהיה הדירה ראויה לכל התשמישים אינו מחייב שיעשה את כל התשמישים, אלא המעכב הוא רק שתהיה הסוכה ראויה לדירה שיוכל לעשות את כל התשמישים הצריכים לדירתו, ובזה מתקיים ענין הקביעות שיכול לעשות בסוכה את כל צרכי דירתו.

דר בביתו בשאר ימות השנה. כל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע שנאמר בסוכות תשבו שבעת ימים כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכו'. והנה הרמב"ם בהלכה וכתב אוכלין ושותין וישנים בסוכה כל שבעה בין ביום ובין בלילה ואשר לכאורה צ"ע אמאי חזר הרמב"ם ופירש את החיוב לאכול ולשתות כל שבעה שהרי נתבארו הדברים בהלכה הקודמת שכתב הרמב"ם שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים.

ולמתבאר מאירים לנו דברי הרמב"ם, דבהלכה ה' כתב הרמב"ם את החיוב לעשות את סוכתו למקום דירתו הקבוע לשבעת ימי החג, חיוב זה כולל את השתמשותו בסוכה בקביעות לצרכיו אכילה שתיה וכד'. וכולל גם לשים בה את הכלים והמצעות הנאים. דכמתבאר, בהלכה זו דיבר הרמב"ם על החיוב לקבוע את דירתו בסוכה. ואילו בהלכה ו' דיבר הרמב"ם על מעשה אכילה מצד עצמו, ונפק"מ כאשר אוכל שלא במקום קביעת דירתו בסוכה, והיה צריך לחדש לנו שגם כאשר לא נמצא במקום קביעותו צריך לעשות את שלושת המעשים האלו אכילה שתיה ושינה בסוכה, ומבואר היטב וראה בזה למש"נ.

והראוני עוד בזה מש"כ הר"ן בשלהי סוכה במשנה. דתנן סוכה ז' כיצד, גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו וכתב הר"ן וז"ל דהיינו טעמא דכיון דאמר רחמנא בסוכות תשבו שבעת ימים צריך שתהא לו סוכה כל שבעה. ומבואר בר"ן שאפילו כשגמר את כל עשית הצרכים שצריך לסוכה, אעפ"כ לא יסתור את סוכתו כיון דאמר רחמנא שצריך שתהא לו סוכה כל שבעה. ומוכח כמוש"כ שיש חיוב לעשות לו מקום סוכה לשבעת ימים, וכן בהמשך דבריו כתב הר"ן שהיה ראוי לאסור להוריד כליו מן הסוכה אע"פ שכבר אינו צריך להם, משום שצריך לעשות את סוכתו קבע, ומוכח כאמור שיש ענין לקבוע את מקום דיורו בסוכה בתורת קבע לשבעת ימים, ואפילו שכבר אינו צריך בפועל לסוכה.

ו. לפי היסוד שנתבאר בדברי החתם סופר ונתייסד בראשונים נראה לבאר את דברי

ראויה לאחד הדברים הרי שהאיש לא קבע את דירתו בסוכה, וזה גופא שאין אכילתו במקום קביעות כלל דירתו בסוכה, וזה הסיבה שאינו יוצא ידי אכילה בסוכה. אולם אם לכתחילה עשה סוכה הראויה לכל התשמישים, הרי קבע את דירתו בסוכה כדן, ולכן אפילו אם נתקלקל במקום אח"כ ואין ראוי לשינה, חשיב שדירתו התקלקלה כמו כבו הנרות בסוכתו, וכיון שבסוכה עשה את מקום קביעות דירתו לכן יוצא בה ידי אכילה. ומסתבר שדוקא אם נתקלקל אחרי שישב בסוכה בחג, דאם אחרי שעשה את הסוכה נתקלקלה קודם החג, נראה שלא חשיב קובע את סוכתו לדירה כיון שבחג עצמו לא היתה הסוכה מקום קביעות דירתו. דכמתבאר אין החסרון בגוף הסוכה בזה שלא ראויה לשינה, אלא החסרון שלא קבע את מקום דירתו בסוכה.

והנה עדיין צ"ב במש"כ הרמ"א דאם נתקלקל אח"כ יוצא בה ידי חובתו, דלפי מש"נ כיון שעשאה תחילה ראויה לכל התשמישים חשיב שקבע ביתו בסוכה. אלא דצ"ע, דכיון שנתקלקל אח"כ אמאי לא נחשיבו כמו שנפלה סוכתו ונתבטלה קביעות דירתו בסוכה. שאע"פ שתחילה קבע את ביתו בסוכה, אבל אם נפלה נתבטל ביתו, וא"כ הכא נמי נאמר כאן שאם נתקלקל המקום לגבי אחד התשמישים נתבטלה קביעותו בסוכה.

ואפשר דתליא בהנהגות בני אדם בנתקלקל ביתו. דאם הקלקול באופן שהדרך לסבול את הקלקול בינתיים עד שיעבור הקלקול, אם כן חשיב שנשאר עיקר דירתו במקומו, ולכן בכה"ג נשארה הסוכה להיות דירתו אע"פ שלא יכול לקיים בה שימוש לשינה. אבל באופן שהקלקול מחייב לעשות דירה אחרת, ודרך בני אדם שלא לסבול קלקול כזה ודואגים לבית אחר, הרי גם כאן יהיה חייב לעשות סוכה אחרת לקביעותו. ויש לדמות הדברים למתבאר בדין הולכי דרכים דאם הולך ביום חייב כלילה בסוכה, אולם גם אם אין לו סוכה כלילה יכול ללכת ויכול לאכול חוץ לסוכה. וכתב המשנ"ב בס' תר"מ ס"ק מ"ה אבל שוה בכפר אחד שלשה ארבעה ימים חייב מדינא לעשות שם סוכה. ונראה גדר הדברים, דאם שווה יום יומיים אין מדרך הגוהג לדאוג

ומדברים אלו אפשר להבין מה שהקשה החכ"צ דאיך יכולים לצאת כל ישראל בסוכה אחת, והרי לא יכולים לישון ביחד. ובמג"א ס' תרל"ט כתב דאע"ג שלא יכול לישון בסוכה כיון שאין אשתו עמו אעפ"כ לא פוסל את אכילתו לדעת המרדכי, כיון שהוא לעצמו יכול כן לישון. וחזינו דהחכ"צ נקט שצריך שיהיה ראוי למעשה לקיים את השינה, ולכן הקשה דבסוכה אחת לכל ישראל לא יוכל למעשה לישון. ואילו במג"א ס"ל דסגי בזה שקובע מקום לאכילה שהמקום מצד עצמו ראוי להיות מקום שינה, אע"פ שלמעשה הוא לא יקיים שם את שינתו מפני שאחרים נמצאים שם.

והנה אע"ג שנתבאר דבהכרח צ"ל דסגי שתהיה הסוכה ראויה שהוא יוכל לקיים בה את

כל צרכיו, אולם אעפ"כ אין הדין בהלכות הסוכה עצמה, צורתה והכשרה, אלא יסוד הדין כמוש"נ הוא בדין הגברא לקבוע לו את מקום דויר הקבע שלו בסוכה, ומתנאי החייב לצאת ידי אכילה הוא שתהיה האכילה בהמקום שראוי לקבוע בו את דירתו. ולפי"ז היה מקום להסתפק אם עושה לעצמו שתי סוכות האחת לאכילה והשניה לשינה אפשר דכיון שיש לו למעשה קביעות גמורה לדור בסוכה לכן אין צריך שיהיה מקום האכילה ראוי לשינה כיון שעניני דירתו נקבעו בסוכה, ע"י שתי הסוכות. ומה שפוסל המרדכי הוא רק אם לא קבע לעצמו מקום דירה לשינה, בכה"ג קביעות האכילה צריכה שתהיה קביעות דירתו בסוכה והקביעות מתקיימת בזה שיכול לעשות במקום הזה את כל צרכי דירתו. אולם יש להסתפק ולומר שהמרדכי מחייב תמיד שמקום האכילה יהיה שעצמו מקום הראוי לדירתו ולא יועיל בזה אם יעשה שתי סוכות. ונפק"מ בזה אם אליבא דהמרדכי שהביאו הרמ"א יועיל לעשות סוכתו בשתי סוכות כאשר אחת מהם ראויה לאכילה ואינה ראויה לשינה, והשניה ראויה לשינה ואינה ראויה לאכילה (ויתבאר בזה עוד להלן במה שחולק החכ"צ).

ז. למתבאר בדברי המרדכי מובן החילוק בין אם עושה לכתחילה סוכה שאינה ראויה לאחת הקביעות הצריכות לדירה, ובין אם נעשתה הסוכה אח"כ לא ראויה. כי אם לכתחילה לא היתה הסוכה

בשני מקומות, לכן אין מעכבין אחד את השני. ולכן הוא חולק על המרדכי שאין חסרון הקיום לעשות מקום דירה לתשמיש אחד פוסל מלצאת את חיובו לתשמיש אחר.

והמרדכי ס"ל דהחיוב הוא לקבוע מקום דירתו בסוכה, והחיוב לקבוע מקום דירה מחייב לקבוע את כל תשמיש דירתו בסוכה, והוא חיוב וענין אחד שתהיה דירתו בסוכה. ולכן בדומה למאי דס"ל לרבי אליעזר שלדעתו חייב לקבוע דירה בסוכה אחת כל שבעה, ולפיכך לדידיה אם לבסוף יצא מהסוכה אזי למפרע לא יצא ידי סוכה באכילתו, כך בדומה ס"ל למרדכי שאם אמנם אכל בסוכה אבל לא היתה דירתו בשלמותה קבועה בסוכה, אזי לא יצא אפילו ידי אכילה. ואנין קביעות הדירה לכל השימושים ולא צריך שיקיים למעשה גם את השניה. (ודברנו בזה באות ו'. במחלוקת החכ"צ והמג"א).

ואמנם גם לסברא זו אין בזה סתירה למה שהסתפקנו באות ו'. שיש מקום לומר דהמרדכי מודה לחכ"צ שאם יעשה שתי סוכות אחת ראויה רק לאכילה והשניה ראויה רק לשינה יצא ידי חובתו. ואעפ"כ אם עשה רק אחת והיא ראויה רק לאכילה לא יצא ידי אכילה. כיון שבסוד הדין ס"ל להמרדכי שקביעות הדירה לאכילה ושינה הוא ענין אחד וממילא אם אין לו מקום לאחד משניהם הרי שאין לו דירה בסוכה ולא יצא ידי חובה כלל.

אולם מצד שני, כיון שהענין לקבוע דירה בסוכה אינו הכשר הסוכה עצמה, אלא קביעות הדירה בסוכה הוא חיוב הגברא להיות מקומו בסוכה, לכן אע"פ שקביעות מקומו ודירתו בסוכה כולל את כל עניני הדיור, אעפ"כ יכול האדם לקבוע לו את מקומו בסוכה בשתי סוכות נפרדות. משא"כ לדעת החכ"צ מה שכתב שמועיל שתי סוכות סברתו היא מצד שאין קשר בין קביעות האכילה לבין קביעות השינה, ושני התשמישים הו' כמו שני ימים, ולכן למד מכאן החכ"צ שענין קביעות הדירה בסוכה לאכילה ולשינה הם שני ענינים שונים, ואינם מעכבים זה את זה. ונראה ודאי דאליבא דרבי אליעזר שצריך שתהיה סוכה

לעצמו לבית, ולכן אפילו אם אין לו סוכה ללילה אחד או שניים יכול לצאת לדרכו ולא יישן בסוכה ומקום קביעותו בדירה בסוכה הוא בסוכתו במקומו ולא במקום שהלך שם. אבל אם שוהה שלשה ארבעה ימים יש בזה פרק זמן שהנקלע למצב כזה דואג לעצמו לבית ולכן מה שקבע את דירתו בסוכה שבביתו לא פוטר אותו מלדאוג שתהיה לו דירה מקום שנמצא שם. לכן בכה"ג יכול לצאת לדרכו רק אם תהיה לו סוכה לדירתו בדרך שנמצא שם. וכמתבאר נראה שזה הגדר של דיעבד בסוכה שנתקלקלה מלשמש לשינה דאם הוא פרק זמן קצר, חשוב שקבע מקום דירה אלא שנתקלקל בינתיים, אבל אם הוא קלקול לשלשה ארבעה ימים שדרך בני אדם לדאוג לעצמם לדירה אחרת, בכה"ג נראה דחשיב כמו שאין לו דירה בסוכה וצריך שתהיה לו סוכה שראויה לכל התשמישים.

ח. הבאנו באות ב' דברי החכ"צ שמתחילה הקשה שיכול לעשות סוכה אחת לאכילה וסוכה אחת לשינה. ובהמשך דבריו מבואר להדיא דס"ל דאפילו אם לא עשה שתי סוכות אלא אחת. ואותה הסוכה לא ראויה לשינה ג"כ יוצא ידי חובת אכילה בסוכה זו. ויש לפרש, דהחכ"צ מודה ליסוד דברי המרדכי שצריך לקבוע את דירתו בסוכה, אלא דס"ל דהחיוב לקבוע את דירתו אינו מחייב שיקבע במקום אחד גם את קביעותו לאכילה וגם את קביעותו לשינה. וכמו שיכול לחלק את קביעותו בימים ולצאת מסוכה לסוכה, כך יכול לחלק את קביעותו לאכילה מקביעותו לשינה, וסברא זו אומר החכ"צ בזה שהקשה דיכול לעשות שתי סוכות. אולם כאמור עיקר הטענה בזה היא שהקביעות לא מחייב שיהיה במקום אחד כל עניני הדירה ומיסוד סברא זו למד החכ"צ שאפילו אם עושה רק סוכה אחת וסוכה זו ראויה אך ורק לאכילה ג"כ יצא בה ידי חובת אכילה, כיון שאין צריך שבמקום האכילה תהיה גם אפשרות הקביעות לשינה. וענין חיוב קביעות הדיור בסוכה נפרדים הם לאכילה ולשינה, ולכן לענין אכילה סגי בזה שעושה סוכה הראויה להיות קביעות דירה לאכילה בלבד. ומבוארת סברתו היטב. דמצד אחד מודה החכ"צ דחיוב מצוות סוכה מחייב לקבוע את כל עניני הדיור בסוכה. אלא שמכיון שיכול לקבוע

אחת של שבעה בהא לכו"ע צריך שתהיה אותה הסוכה ראויה לכל השימושים.

מ. הכאנו באות ב' את הראיות שהביא הגר"א לדברי המרדכי, והקשינו שלכאורה לא דומים הדברים. דהגר"א דיבר בפסולים שהזירה עצמה פסולה בסוכה בהחלט. ואילו המרדכי עוסק בפטור של מצטער שאינו פוסל את הדיור בסוכה אלא רק פוטר את הגברא מלדור בסוכה.

ולפימנש"נ נראה לישב את הדברים. דהנה בארנו דלכר"ע דין קיום אכילה בסוכה הוא רק באופן שקובע את מקומו להיות בסוכה, ושיטות המרדכי והתח"צ בארנו, דהמרדכי ס"ל דכדי לצאת דין אכילה צריך שיהיה לו קביעות דירה לכל התשמישים גם לשינה. ואילו התח"צ אומר שאין קשר בין תשמיש אחד לשני. ולכן כדי לקיים דין אכילה צריך שיהיה לו מקום דירה לאכילה ואין צורך שיהיה קביעות גם לשינה.

ולמתבאר יש לפרש דברי הגר"א, דודאי אין לדמות הפסולים שבהכשר הדיור בסוכה לחסרון של מצטער. אלא שהוא בא להביא ראיה שדירת סוכה לא מתחלקת להיות דירה לאכילה בלבד ודירה לשינה בלבד. לדברי החכ"צ שמספיק לקבוע ישיבת דיור לאכילה ובוה מקיים את חיוב הגברא לעשות סוכה לאכילה. אם כן גם אם דנים בהכשר הסוכה להיות דירה, הרי היה מספיק שתהיה הסוכה דירה לאכילה בלבד ולפי"ז מה שלא מקבלת כרים וכסתות אין בו חסרון לענין הדירה לאכילה. ולזה הביא הגר"א מדפסלינן את הסוכה לכל התשמישים משום שאינה מקבלת כרים וכסתות, מוכח מזה שענין הדירה שבסוכה צריך לכלול את כל עניני הדירה. וממילא מוכח כהמרדכי שאם יש חיוב לגברא לקבוע לו את הסוכה למקום דירתו, הרי החיוב לקבוע דיור שיכלול את כל התשמישים דהיינו אכילה שתיה ושינה.

ולמתבאר י"ל דגם לפי הגר"א אפשר דיוכל לעשות שתי סוכות אחת לאכילה ואחת לשינה ואע"פ שבכל סוכה הוא מצטער לשימוש השני. ואעפ"כ בדינים שהביא הגר"א ודאי שלא ישתנה הדין אם יש לו שתי סוכות, דאפילו אם יש לו סוכה לאכילה וסוכה לשינה

ודאי שצריך שתהיה גם הסוכה לשינה ד' על ד'. ואעפ"כ בדברי המרדכי אפשר שיועיל מה שיש לו שתי סוכות ולא נסתר מזה שהגר"א דימה להדדי. זכיון שהחסרון בדינים שהביא הגר"א אינם רק בדיני קיום חיוב הגברא, אלא בדיוור בסוכה, לכן צריך בהכרח שיהיה הדיוור ראוי להיות בסוכה אחת. וכמוש"נ, דודאי חלוק הפסול של מצטער להמרדכי מהפסולים שהביא הגר"א. דלמרדכי אין חסרון בדירה שבסוכה עצמה אלא רק חסרון שהגברא לא קבע לעצמו דוור בסוכה. ובדינים שהביא הגר"א יש בהם פסול בסוכה מצד שאין הסוכה נקראת דירה לענין אכילה או שינה וזה פסול בסוכה עצמה. והגר"א דימה הדינים להדדי רק לענין זה שאי אפשר לחלק את דיני הדירה בין דירה לאכילה לדירה של שינה והכל דין אחד של דירה. ולכן במקום שחסרון הדירה הוא פסול בסוכה עצמה, א"כ לא יועיל מה שיש לאדם עוד סוכה. ולכן אם אין הסוכה ראויה בעצמותה להיות לדירה לאכילה או לשינה הרי שהסוכה פסולה. משא"כ לענין מצטער שהחיוב בזה הוא על הגברא לקבוע לעצמו דירה בסוכה, כעין תדורו שבבית, ומכיון שעיקר הדין הוא מצד קיום דיני הגברא לכן אע"פ שהחיוב לקבוע דירה מחייב שיעשה דירה גם לאכילה וגם לשינה, הרי שע"י שתי סוכות מתקיים החיוב של הגברא לקבוע דוור כעין תדורו בסוכה, וכמוש"נ.

י. נבוא עתה לבאר מ"כ המחבר דאין לו לעשות סוכתו במקום שמצטער ולומר מצטער אני. הנה המחבר ס"ל כהחכ"צ דאין דין המצטער מתשמיש אחד מעכב מלצאת ידי חובה בסוכה לגבי תשמיש אחר שאין מצטער בו. ולפי"ז בדבר שמצטער הוא נפטר רק מהעשיה של הדבר שיש בו צער. ואשר לפי"ז בפשטות כונת המחבר לומר שאין לאדם לעשות את סוכתו במקום שמצטער ולהיפטר ולא לקיים ישיבת סוכה בדבר שמצטער. ועל זה היה קשה דפשיטא הוא שחייב אדם לעשות סוכה באופן שיוכל לקיים את המצוה, ובדאי שאסור לכתחילה לפטור את עצמו מקיום המצוה.

ולמתבאר יתפרשו דברי המחבר באופן אחר. דהנה נתבארו בדברינו שני יסודות.

א. שיש חיוב לבבוע שמקום דירתו יהיה בחג

בסוכה. ב. שהפטור של מצטער הוא ביחס לסוכה שקבע אותה לדירה, שאם בדירתו יש צער יש בזה פטור מצטער.

ואשר לפי"ז י"ל דכאשר אדם עושה את הסוכה לכתחילה במקום שמצטער, יש בזה חסרון לגבי קביעת מקום דירתו בסוכה. ולכן חשיב כאילו לא עשה כלל סוכה. ולזה כוונת המחבר לחדש שהעושה סוכתו לכתחילה במקום שמצטער יש צער בדירת הסוכה הזאת. (ולמחבר חשיב שלא עשה דירה לסוכה לענין תשמיש זה בלבד, ולרמ"א חשיב שלא עשה מקום דירה בסוכה כלל).

ובדין שלא מי שלא עשה סוכה יש נפק"מ. דנתבאר שמי שעשה מקום דירה ונתקלקל מקום הדירה, אזי יש לו פטור מצטער ואינו מחויב לבנות לעצמו מקום דירה אחר בפרק הזמן שאנשים רגילים לסבול ולא לעשות דירה חדשה. אלא דזה אמור לגבי מי שקבע את הסוכה למקום דירה ונתקלקלה הדירה. אבל אם הוא לא בנה כלל סוכה, א"כ הרי הוא מחויב לבנות מיד סוכה ולעשות דירה ראויה, ועל חיוב זה אין פטור של מצטער.

נמצא לפי"ז שהמחבר במה שכתב שאין לו לעשות סוכה במקום שמצטער ולומר מצטער אני, חידש לדינא שכיון שאין לומר בכה"ג מצטער אני לכן הרי הוא כמי שלא עשה סוכה כלל ולכן יהיה חייב לבנות מיד סוכה אחרת במקום שראוי לקיים.

ואפשר שיהיה עוד נפק"מ בדין של המחבר, לא רק לגבי החיוב לעשות סוכה אלא גם לגבי חיוב קיום עשיית ההשתמשות בסוכה. דאפשר שמכיון שהפטור מצטער הוא ביחס לדירת הסוכה שעשה, לכן אם לא קבע לעצמו דירה בסוכה ואין לו למעשה בחג מקום דירה של סוכה,

הרי הוא חייב למעשה לשבת בסוכה ואין לו פטור של מצטער. ואין זה מן התימה שחייב לשבת בסוכה במצב של מצטער, שהרי מצינו שיש קיום של ישיבת סוכה אפילו שמצטער, אם גם בביתו הוא מצטער. וכן במג"א מצינו שאם היה יכול למנוע את הצער ולא מנע הוא חייב לשבת אפילו שמצטער. והוכחנו מזה שהמצטער אינו פסול בקיום אלא פטור בחיוב.

ואשר לפי"ז אפשר שכוונת המחבר להורות שאם האדם לא עשה לעצמו מקום דירה ראוי לסוכה, א"כ אין לו פטור של מצטער ולכן הוא חייב לקיים את מצות ישיבת סוכה אפילו במצב של מצטער, וכמוש"נ.

שוב מצאנו כדברינו באוצר הגאונים - התשובות סי' נ"ג נשארל רב האי גאון על מה שנהגו לעשות סוכה בביהכ"ס. והשיב וז"ל: הלא אתה יודע שחייב אדם לשום מדורו בסוכה כל ז', היכול לדור בביכ"נ ולאכול ולישון שם. ודאי נכנס ויושב בה ומברך, אבל כל ידי חובתו לא יצא. עכ"ל. ומבואר ומפורש בדבריו שיש חיוב לקבוע את דירתו בסוכה לו ימי החג. וחיוב זה הוא נוסף לחיוב לעשות למעשה את תשמישיו בסוכה. (אכילה, שתיה, שינה). והבאנו שכך כתב בתוס' בעירובין וקראו לענין זה לישב בסוכה לפי שעה. וברב האי גאון משמע שמקיים את החיוב לישב בסוכה לפי שעה אעפ"י שאין לו סוכה לדירה כל השבעה. ואפי' מברך על הישיבה לפי שעה אעפ"י שלא קבע דירתו בסוכה.

ובדברי מרדכי והרמ"א צריך בירור אם כוונתם באומנם לא יצא כדברי רב האי גאון, או דילמא ס"ל שאם אין לו סוכה לדירה אזי גם לא יוצא באכילה בסוכה לפי שעה. על כל פנים היסוד שבדברינו מצאנו בס"ד מפורשים בזה, וכמוש"נ.